

VINKO IVANČEVIĆ
Dubrovnik

Mato Lazarović Dubrovački kapetan i konzul iz 18. stoljeća

Dubrovački kapetani bili su važan činilac u životu Dubrovačke Republike, jer osim što su bili valjani u svojoj struci, mnogi su se odlikovali i u dubrovačkoj diplomaciji. Najveći broj onih konzula, koji su ujedno bili dubrovački podanici, popunjavan je iz redova kapetana.¹ Osim toga mnogo je kapetane Republika u 18. stoljeću slala u različite važne državne misije.² Ovdje će ukratko prikazati rad jednog od dubrovačkih kapetana tj. Mato Lazarovića,³ o kojem podatke iz druge polovice 18. stoljeća nalazim u Historijskom arhivu u Dubrovniku.

Kapetan Lazarović volio je, da svoj brod zapošljava na Levant, pa ga g. 1760. nalazimo gdje s teretom iz Aleksandrije jedri u Livorno. Ali nije bio sam koji je obavljao to putovanje, jer kako vladni u Dubrovniku piše iz Livorna njezin konzul Dubrovčanin Vinko Volanti tada se u Livornu očekuje osam dubrovačkih brodova iz Aleksandrije. U burno doba rusko-turskog rata (1768—1774) kapetan Mato Lazarović imao je tu nesreću, da je njegov brod zaplijenila ruska flota u Egejskom moru. Naime, u julu 1770. nalazio se sa svojim brodom blizu Atosa na putu iz Carigrada u Solun. Brod je imao šest članova posade i bio je nacružan sa šest topova i šest pedrijera. Prevozio je putnike i to: 4 Turčina i 13 Jevreja. Ruski ga je korsar zaustavio, oduzeo mu putnike i polovicu posade, patentu i sve ostale brodske isprave, postavio mu na brod svoje ljudi i odveo ga da traže admirala, kojeg su našli poslije tri dana plovidbe. Na izgled ga je ruski admiral vrlo dobro primio, kaže Lazarović, samo se više puta uzrujao zbog turske zaštite koju su tada uživali dubrovački brodovi. Admiral mu je postavio na brod još svojih ljudi i naredio mu, da ga slijedi dok ne nadu konfa Alekseja Orlova, koji je bio vrhovni zapovjednik ruske flote u Sredozemlju. Našli su ga poslije šest dana traženja gdje opsjeda kaštel na otoku Limnosu. Uzaludne su bile sve Lazarovićeve molbe, da ga oslobode. Uvijek je dobio oštре i dvosmislenе odgovore popraćene gadnim klevetama protiv Dubrovčana, između ostalih da se u Dubrovniku javno moli i izlaže svjetotajstvo za uspjeh turskog oružja. U pismu koje 29. X Lazarović iz Nause piše dubrovačkoj vladni izvještavajući je o svojoj nesreći kaže, da Orlov vjeruje svim tim klevetama. Lazarovićev brod koji je nosio ime **Minerva**, Rusi su zadržali za svoje potrebe u floti i na nj su podigli rusku zastavu. Tražeći razjašnjenje za sve to Orlov je komesar mu je rekao, da su Dubrovčani proglašeni za neprijatelje ruske carice i stoga im plijene brodove. »Žao mi je za vašem nesrećom, ali vam ne mogu pomoći«, bio je komesarov odgovor na brojne Lazarovićeve molbe. Ruskom je časniku morao predati sve osim kreveta i osobnih stvari, da bi Rusi na njegov brod mogli ukrcati mnoštvo bolesnih pretvorivši ga tako u bolnički brod. Lazarović je uspio doći u doticaj s jednim časnikom engleske narodnosti koji je bio u ruskoj službi i taj mu je rekao, da ne odobrava postupak Rusa prema dubrovačkim brodovima. Od njega je saznac, da je bio sazvan brodski savjet, da bi osudili dubrovačke brodove, ali da nisu ništa zaključili. Osim Lazarovićevog broda Rusi su do tada bili zaplijenili više dubrovačkih brodova, ali ti su još vijali »zastavu našeg slavnog zaštitnika« kako piše Lazarović vlasti ozalošćen zbog svog teškog položaja. Dubrovački su kapetani nastojali dokazati ruskim časnicima, da se Orlov i njegov brodski savjet varaju što plijene dubrovačke brodove, jer Dubrovčani ne priznaju tursko vrhovništvo i da je samo zbog berberijskih kantona, koji su dubrovačkim brodovima nanosili velike štete. Naprotiv, Dubrovnik uži-

va pravu zaštitu Njegovog Katoličkog Veličanstva (Španjolske), jer drži kod sebe njegovog guvernera oružja. To je Ruse iznenadilo, ali ipak su prema brodskoj posadi nastavili despotiski režim i s Lazarovićem su postupali kao s pravim ratnim zarebljenikom.

Posada zaplijenjenih dubrovačkih brodova, a s njima i Lazarović, našla se u teškom stanju, jer joj Rusi nisu davali ni novac potreban za nabavu živežnih namirnica. Nedostajalo je mnogo članova posade, jer su neki pomrli, a neki su ležali bolesni. Već su umrla dva kapetana: Radić i Volpe, dok su Kristić, Skurić i pisar pokojnog Radića lošeg zdravstvenog stanja. I Lazarović, čiji su brod Rusi u decembru 1770. doveli u Livorno, nalazio se teško bolestan na brodu. Rusi su bili izabrali toskansku luku Livorno za bazu svoje flote i odatle su započinjali svoje ratne operacije protiv Turaka u Sredozemlju. Dolaskom brodova u Livorno Rusi bi iskricali dubrovačku posadu i nadomještali je Bokeljima i Ulcinjanima koji su u grupama dolazili u ove krajeve. Njih bi Rusi ukrcavali i na druge brodove koje su tamo kupili.

U februaru 1771. dubrovački konzul Batacchi u Livornu više puta posjećuje Orlova koji se tada nalazio u Pizi u nastojanju, da bi isposlova, da Lazarovićev brod ne otputuje iz Livorna u službi Rusa. Ali sva ta konzulova nastojanja srušila su neuspjehom. Bolesni Lazarović i njegova posada silom su maknuti s broda. U martu 1771. čeka se u Livornu na Orlova koji je u meduvremenu bio otišao do ruskog dvora, da bi ponovno oživio ruske ratne operacije na Levantu. Kako konzul Batacchi izvješće vladu u Dubrovniku očito je, da će u tome sudjelovati i Lazarovićev brod, jer je pun živežnih namirnica i već su ga premjestili s gata na sidrište, što je znak skorašnjeg odlaska. U julu 1771. Lazarovićev je brod ponovno u Livornu. Tu je i bred kap. Antuna Pilata, a oba su pod ruskom zastavom, opremljeni za ratovanje i prijevoze. Dok je Pilatov brod odjedio za Mahon, Lazarovićev brod se zadržao u Livornu zbog nabava.

Posada Lazarovićevog broda, našavši se u Livornu bez ikakvog zaposlenja, bila je izvragnuta troškovima. Ali joj je u sporazumu sa izaslanicima Getaldijem i Bonom, koje je dubrovačka vlast poslala k Orlovu, priskočio u pomoć kapetan Kristofor Fisković i za troškove prehrane pozajmio joj 587 paola. Da se dubrovačka posada ne izlaže troškovima u Livornu vlast je bila pisala spomenutim svojim izaslanicima, da urede s Rusima, da bi dopustili, da jedan od tamošnjih dubrovačkih brodova, koji su se bili sklonili u Livorno pred ratnim časnostima, preze

¹ U 18. stoljeću dubrovački su kapetani bili konzuli u ovim lukama: Aleksandrija, Cagliari, Genova, Smirna, Khanija, Larnaca, Marseille, Patrai, Solun. Može se sa sigurnošću uzeti, da je još bilo luka, posebno na Levantu, u kojima su konzuli bili dubrovački kapetani, jer kod mnogih konzula u spisima nije naznačeno njihovo zvanje. Međutim su ovdje spomenute samo one luke za koje smo sa sigurnošću utvrdili, da su konzuli bili dubrovački kapetani.

² Spomenut će samo nekoliko državnih misija koje su obavili dubrovački kapetani u 18. stoljeću: Petar Kristić (1764. Tunis), Jakov Luka Kazilari Ivanov (1772. Skadar i Ulcinj), Bartolomej Grmoljez i Jerolim Lazarović (1775. Toscana), Antun Kazilari Ivanov (1779. Maroko), Antun Kriljanović (1779. Tunis, Sousse i Alžir), Ivan Ivelja Ohmučević Orebić (1782. Maroko), Mato Đurišić (1789. Alžir), Frano Kovačević Lukin (1791. Alžir), Jakov Ivan Kazilari Lukin (1791. Maroko), Miho Milković (1796. Tripolis), Kristofor Lupi (1806. Alžir).

³ U spisima nalazim njegovo prezime pisano Lazarović i Lazarević. Ali se on u svojim pismima potpisivao Lazarovich, pa ga tako i ja pišem.

u Dubrovnik sve otpuštene i bolesne kapetane i mornare. Ako im to ne uspije bili su ovlašteni, da za taj prijevoz iznajme neki neutralni brod. I zaista nalazim popis 40.-orice dubrovačkih pomoraca koji su ukrcani na toskanski leut patruna Benedeta Frugona za prijevoz u domovinu.

G. 1772. po nalogu vlade morao je Lazarović izvršiti jednu tajnu i vrlo osjetljivu misiju. Bilo mu je naloženo, da pode u Genovu i tamo razriješi dužnosti dugogodišnjeg dubrovačkog konzula i vrlo uglednog Davida Maystrea. To smjenjivanje već su Rusi tražili od Ranjine dok je bio u Petrogradu. Misiju je Lazarović uspješno obavio, a iz vrlo osjetljivog njezinog značenja vidimo koje je povjerenje Lazarović uživao kod dubrovačke vlade. Maystreevo smjenjivanje je u vezi s brodom koji su Rusi bili kupili u Genovi s namjerom da s njime korsare po Sredozemlju. Međutim, je taj brod na traženje dubrovačkog konzula gencvska vlada bila zaplijenila, što je bila jedna rijetka, ali kobna pogreška dubrovačke diplomacije.

U ovom rusko-turskom ratu Rusi su nanijeli veliku štetu dubrovačkoj mornarici. Računa se, da je tada stradalo trideset dubrovačkih brodova. Neki su brodovi pretrpili nasukanje, neke su Rusi u borbi potopili, neke su g. 1771. prodali u Livornu na javnoj dražbi, neki su zadržani u službi flote kao pomoćni brodovi. Lazarovićev brod **Minerva**, prema tvrdnji Frana Ranjine, izaslanika dubrovačkog Senata u Petrogradu i kasnije u Toskani, g. 1775. nalazio bi se u Petrogradu.⁴ Osim Lazarovićevog broda tada se u ruskim rukama nalazilo još pet do šest dubrovačkih brodova koji su se mogli vratiti Dubrovčanima. Tu Ranjinovu tvrdnju potvrdio je Orlov, ali nije htio da s njime razgovara o vraćanju dubrovačkih brodova koji su se još nalazili u ruskoj službi, već ga upućuje da se za to obrati ministru vanjskih poslova Panjinu i carici u Petrograd.

Poznavajući Lazarovića kao spretnog čovjeka Ranjina ga g. 1775. iz Livorna šalje u Genovu, da tamо u suradnji s dubrovačkim konzulom uredi neka viseća pitanja u vezi s već spomenutim brodom koji su Rusi bili namijenili za korsarenje po Sredozemlju. I tu je zadaču Lazarović povoljno riješio. Naime, naplatio je od banke novac koji je bio uplaćen za brod i prodao je nešto brodske opreme, dok su topovi bili veliki i nezgodni za trgovачke brodove, pa ih je konzul Bagnasco uspio prodati tek poslije tri godine. U vezi s tim bit će zanimljivo ako iznesem kako se u Dubrovačkoj Republici neki poslovi nisu odmah riješavali, nego se za to htjelo mnogo godina. O tome u spisima ima više primjera, a evo jedan koji se tiče Lazarovića. Iako je Lazarović ovo putovanje u Genovu obavio g. 1775. tek poslije trinaest godina tj. 1788. Senat prihvata Ranjinovu molbu, da mu se podmiri 313 paola keje je bio platio nasljednicima pokojnog konzula Bagnasca za troškove Lazarovićevog putovanja u Genovu. Spomenute g. 1775. Lazarović se još nalazio u Livornu i baš u času kad se spremao, da se vrati u domovinu, vlada ga šalje u još jednu osjetljivu misiju k tuniskom deju. Naime, dej je naredio Dubrovčaninu kap. Antunu Litrici, da pod dubrovačkom zastavom plovi na pruzi Tunis—Livorno—Tunis nekim brodom koji mu je dej priskrbio. Naravno, Republika nije mogla to dopustiti, pa je za uređenje toga poslala u Tunis kap. Mata Lazarovića. On je svoj zadatku uspješno obavio i kap. Litrica, koji je ipak nesmetano obavio s tim brodom nekoliko putovanja na spomenutoj pruzi pod dubrovačkom zastavom, napustio je taj brod u suglasnosti s dejom.

G. 1778. vlada izabire Lazarovića za dubrovačkog konzula u Solunu. Solun je tada bio važna luka za dubrovačke brodove. Iz nje su oni prevozili različitu robu u zapadne luke Sredozemlja. Tako npr. izvozili su za Livorno duhan, vosak, pamuk, vunu, kožu, kordovan, jeklige i drugu robu. Poznato je, da su konzulska mjesta u Levantu bila unosna i za blagajnu Republike i za konzule, pa su se mnogi jagmili za tim mjestima. Republika

je mnoge svoje kapetane izabirala za konzule na unosnim mjestima svojih konzulata na Levantu, da bi im se odužila za njihov predan rad u državnim poslovima. Tako se i Lazarović za svoje zasluge iskazane državi domogao solunskog konzulata. Iz istih pobuda Senat je g. 1793. izabrao kap. Božovića Ivanova za konzula u Aleksandrijii. To je onaj Božović, čiji su brod zaplijenili Marokanci i koji je zauzimanjem vladinog izaslanika Antuna Kazilarija Ivanova, također kapetana, g. 1780. bio izbavljen iz marokanskog sužanstva. Kapetan Ivan Gašpar Ivelja Ohmučević, koji je bio konzul u Smirni (Izmiru) od 1784. do 1789., također je bio izabran zbog svojih usluga koje je pružio državi.

U teškom položaju, u kojem se Dubrovnik našao u drugoj polovici 18. stoljeća zbog nevolja koje proživljava s Marokom (zaplijene brodove, tereta i zarobljavanje posade i putnika), vlada misli na Mata Lazarovića koji je tada na dužnosti dubrovačkog konzula u Solunu. Dana 13. februara 1781. Senat zaključuje, da Lazarović ide u državnom poslu u Marcko i to preko Carigrada. Put iz Soluna do Carigrada prema vladinoj uputi morao je prevaliditi kopnenim putem i tamo se dogovoriti s dubrovačkim konzulom Durom Curićem. Istodobno Senat u tu istu misiju preko Soluna šalje kap. Ivana Ivelju Ohmučevića, koji je prvenstveno trebao zamjeniti Lazarovića kao vicekonzul u Solunu. Ne znamo iz kojih razloga Lazarović nije isao u daleki Marcko, jer je odnosne poslove s marokanskim vladarom vrlo uspješno obavio g. 1783. spomenuti Ivelja Ohmučević.⁵ Po svoj prilici bolest je sprječila Lazarovića, da ovaj put ne izvrši nalog Senata, jer već u svom nalogu Senat spominje njegovo zdravstveno stanje koje bi moglo biti smetnja, da se Lazarović odmah ne uputi na daleki put. Uopće imamo podataka, da Lazarovićevu zdravlje nije bilo mnogo otporno prema bolesti, jer ga često nalazimo bolesnim. Zanimljivo je spomenuti, da prema vladinom zaključku onaj koji pode u Maroko i posao obavi na javno zadovoljstvo, bio je samim tim izabran za dubrovačkog konzula u Smirni nakon što istekne petogodišnja služba tadašnjeg konzula Antuna Banija. Iz ovog izlazi, da je mjesto konzula u Smirni bilo unosnije od onog u Solunu, na kojem se već nalazio Lazarović. Kako smo već vidjeli Ivelja Ohmučević je zaista nakon obavljenje misije u Maroku bio konzul u Smirni. Budući da je Lazarović ostao u Solunu on je u ime jednog dijela velikih troškova koje je tada vlada imala oko sredivanja poslova s Marokom doznačio Curiću u Carigrad od državnog novca koji je imao kod sebe svotu od 2.000 reala. Nakon toga vlada opet nalaže Lazaroviću, da doznači Curiću 1.492 reala koje mu je položio kap. Mato Lupi za račun dubrovačkog vlastelina Lucijana Pozze. To su mali primjeri kako su se u to doba obavljale novčane transakcije, a ujedno nam pokazuju, da je Solun uz Aleksandriju, Smirnu i Carograd bio važna luka na Levantu u koju su često zalazili dubrovački brodovi, pa da imadu konzulsku zaštitu vlada je tamo kroz 18. stoljeće podržavala svoj konzulat.

U dubrovačkom Historijskom arhivu nije se sačuvalo gotovo ništa od Lazarovićevog dopisivanja dok je bio konzul u Solunu, pa ne možemo imati pravu predodžbu o njegovom tamčnjem radu. Svakako se nije mnogo razlikovao od rada drugih tamčnjih dubrovačkih konzulata, koji je rad bio važan i potreban za probitke Dubrovnika. Nakon Lazarovićevog prestanka konzularne službe g. 1783. Senat je na to mjesto izabrao drugog zaslužnog dubrovačkog kapetana Jakova Kazilarija.⁶

⁴ Više podataka o Franu Ranjini u V. Ivančević, Dubrovački brodovi za prvog rusko-turskog rata (1768–1774). Pomorski zbornik II, Zagreb 1962, 1725–1732.

⁵ V. Ivančević, Dubrovnik i Maroko. Pomorstvo 1958, 6–7, 197–199.

⁶ Izvori: Cons. r. 3 187, 189, 191; Prep. 18. st. 3207, 3103; Miscellanea saec. XVIII littere ex Livorno F III, sve iz Historijskog arhiva u Dubrovniku.

